

РОМАН РАХМАННИЙ

ПЕРШИЙ КРОК НА ДОВГОМУ ШЛЯХУ

1966

ВИДАВНИЧА СПІЛКА ТРИЗУБ, ВІННІПЕГ, КАНАДА

(Відбитка з „Українського Голосу” з. 33, 1966)

1966

TRIDENT PRESS LTD., WINNIPEG, CANADA

ПЕРШИЙ КРОК НА ДОВГОМУ ШЛЯХУ

Не часто трапляється, що у нашому коментарі можемо з усією відповідальністю похвалити якийсь крок на ділянці українських справ у Советському Союзі. Однак, якщо такий крок буває, ми робимо це свідомо і тривожно. Свідомо — в ім'я об'єктивної правди а з почуттям тривоги за те, чи наша похвала не викличе московського удару на голови наших земляків в Україні.

Сьогодні відмічуємо один такий крок. Подія сама по собі незначна, але на тлі чорної дійсності в СРСР вона таки дуже помітна. Київський часопис „Радянська Україна” за 22 липня ц. р. вмістив нотатку, що українці-будівельники в Узбекистані розпочали видавати свою українську газету. Вони будують „Новий Ташкент” і живуть у наметах за містом. Походять ці будівельні робітники й майстри з різних районів України, а зокрема з Києва та Луганська. Саме кияни і донбасці ведуть перед у будівництві того узбецького міста.

На чужині на чужій роботі

Вони — не єдині українці, що будують чужоземні міста, греблі та інші споруди. Їхні земляки збудували полякам тяжкі індустріяльні проекти на Шлезьку, будують Асванську греблю на ріці Ніл у Єгипті; інші будували й будують шляхи та заводи в Афганістані й Індії, фабрики й аеродроми на Кубі. Не забудьмо і про історичний аспект українських будівельників: українці збудували Петроград (теперішній Ленінград) і Біломорський канал; лягло кістьми муштрованого українського люду чимало на будівництвах, організованих московськими властями. Тому ташкентське будівництво не є для нас особливо великим дивом. Це тільки новий цикл історичного перебування „на чужині на чужій роботі”.

Але дивом є українська газета українських будівельників у Ташкенті. Бо всюди, на всіх будівельних ділянках поза межами України, офіційно затаюється роля та назва українців: вони там є лише росіянами або „урусами”. Тому для них ніде нема ніяких культурних українських влаштувань; газети для них — російські, а своїх видавати не вільно, бо це був би „вузький націоналізм”. На такий лад єгиптяни знають, що на їхній велетенській греблі працюють лише росіяни з СРСР; в Індії та Афганістані — тільки „уруси”; в Польщі — „росіяне” або „советчики”; в Казахстані — „руські” або „советські люди”. Українців — немов би ніколи ніде не існувало. Якщо згадується інколи про українців поза УРСР, то про „буржуазних націоналістів”, бо й там проводиться кампанію проти українських патріотів.

А тим часом поза межами Української РСР в Сов. Союзі живе приблизно сім мільйонів українців: у Російській Федерації та в інших республіках. Вони (як це ми вже нераз підкреслювали в наших коментарях) позбавлені будь-яких прав національної меншости. Вони не мають українських шкіл, ні українських клас чи принаймні лекцій української мови або літератури для своїх дітей. Немає для них українських часописів. Їх усіх засудила московська влада на повільну, неминучу русифікацію, позбавляючи їх засобів зберігати молоде покоління при українській культурі принаймні „по формі”, як це дозволяє радянська ідеологія.

Вина за Києвом

Запитає читач: — А хіба ж з України не можуть вони отримувати книжок, підручників, газет?...

На жаль, ні. Якщо в Україні бракує українських підручників, а в кіосках Києва не завжди можна купити українську газету (а російськими хоч гать гати), то як українська книга чи газета продістанеться поза межі УРСР до висланих туди „будівельників соціалізму” російського зразка! А втім, київський уряд цілковито не турбується тим, що діється з українцями поза межами УРСР. Вже не кажу в Польщі, Румунії, Чехословаччині чи Югославії,

але в „братніх республіках СРСР”! Київський уряд витрачає мільйони карбованців і сотки цінних людей на поборовання закордонних „буржуазних націоналістів” своїм радіомовленням, газетами і пашквільними брошурами; а водночас ні одна людина в тому уряді не витрачає ні години (а скарбниця УРСР ні карбованця) на рік для того, щоб допомогти українцям у тих республіках зберегти своє українське обличчя.

І це, мабуть, найбільша провина сучасного режиму УРСР: залишення на поталу байдужих (і деколи ворожих) чужонаціональних властей своїх рідних братів по крові та по ідеології.

Однак, видно, молоде покоління українців в УРСР не таке полохливе, як його державне керівництво. Під наметами в Узбекистані ці українці домоглися, що влада дозволила їм редагувати, друкувати і розповсюджувати українську газету „Будівельник України” на той час, доки вони там перебувають і працюють. Можливо теж, що хтось навіть з керівників в Україні подумав про це і проявив гідну ініціативу. Якщо так, то не втрачаймо цілковито надії на пробіски здорового розсудку навіть у партійних бюрократів.

Так чи інакше, це правильний крок у правильному напрямі: до того, щоб українцям поза межами УРСР дати власну пресу, власну українську книгу, власну школу в таких розмірах, в яких усе це забезпечено росіянам на території Української РСР. Доки цього не буде, доти ніхто не повірить, що українці не живуть у колоніальній залежності від Росії, а УРСР — „суверенна держава”. Бо справжня влада справжньої держави не забуває про своїх громадян — про членів свого народу, які знайшлися поза її межами.

Далекий шлях до себевизначення

Відмічуючи в ім'я суворой об'єктивності конструктивну подію в Ташкенті, не скриваємо нашого поборовання. Чи розвинеться ота ініціатива в рух до себевизначення українців поза УРСР? Чи іскри розуму в партійних керівни-

ків не придушить директива „з центру” так, як це бувало на початку 1920-их років навіть за життя ніби-людяного Леніна? Адже як часто протягом 49 років українську ініціативність і розсудливість задушувала московська бюрократія! Свідомість того чорного минулого притьмарює кожну нашу радість із-за будь-яких поступових досягнень наших братів у Радянському Союзі.

Лише майбутнє дасть відповідь на ці сумніви, надії та побоювання. Покищо, дана подія є ще одною яскравою пригадкою становища українського народу: далеко ще треба радянським українцям мандрувати до себе визначення в окрему національну спільноту, коли доводиться радіти появою навіть тимчасової української газети в одній з республік т. зв. великої сім’ї радянських народів — СРСР.

